

mány. A Tisza-kormány közlekedési politikája, a nagy államvasuti hálózat megalkotása nem szorul dicséretre. Egyedül a Tisza-kormány érdeme, hogy a magyar állam ma már több mint 4000 kilométer hosszú vonalon parancsol és akaratát az összes közlekedési vállalatok érvényesítik. Az államvasutak segélyével értük el azt, hogy hatalmunkban van a tarifát minden irányban megállapítani és e hatalmat a kormány közigazdaságunk előnyére használja ki. Az «Adria» tengeri gőzhajózási társaság, mely állami segélyben részesül, hatalmas emeltyűje kivitelünknek.

A Tisza-kormány ezek szerint igen sokat tett és tesz közigazdaságunk fejlesztésére. A hangzatos jelszavaknak ellensége ugyan, nem is ígér beválthatlan dolgokat, de fáradhatlan, minden térre kiterjedő tevékenységeinek maradandó nyomai vannak. A kormány áldásos működésének hatása kézzel fogható eredményekben nyilvánul és ezen eredményeket még ellenzéki észjárással sem vitathatni el, mert ezeknek hatása minden nap mutatkozik az ország javuló közigazdasági helyzetében. Az ellenzék szeretné elhíttetni, hogy az ország hanyatlik, de ezen állítása nem találhat hívőkre olyan körülmények között, a midőn az államháztartás folyton javul, a takarékpénztári betétek folyton emelkednek, a külföldre eladott állampapirok visszakerülnek az országba, a midőn a köz- és magánhitelben egyaránt csökken a kamatláb. E tények szebben beszélnek, mint a hangzatos szavak.

Az 1885-ki országos általános kiállítás.

— Két képpel. —

I. Napoleon nemcsak mint hadvezér volt nagy, nagy volt ő a béke műveiben is, mint a francia ipar előmozdítója. Ő volt az első, ki fölfogta a kiállítások szerepét és fontosságát a nemzeti termelésre általában, de első sorban az ipar fejlődésére nézve. Kiállítások már előbb is tartattak, de a kiállítási ügy tőle nyerte azon szervezetet, a melyen később óriási arányokban kifejlődött. Ő volt a jury, a bíráló bizottságok általi megítéltetés és a kiállítási jutalmak meghonosítója.

A kiállítási ügy szerény alapokból kiindulva, csakhamar a termelés és fogyasztás egyik fontos tényezőjévé vált. A mint a modern forgalom következtében a vásárok mindinkább elvesztették jelentőségüket, e szerepre a kiállítások, e valódi világ- és országos vásárok tettek szert. Ezek képezik most az alkalmat a nemzetek termelőinek találkozására, a hol figyelemmel kísérhetik a haladást, a melyet a termelés bizonyos ágai időközönként elérnek; ezeken ismerik meg a fogyasztók bevásárlási forrásaikat; ezeken látja a nagy közönség egy ország vagy az egész világ termelésének dióhéjba szorított képét. Mert akármilyen óriásiakká váltak is a kiállítási

tások, a termelés még nagyobb arányokban emelkedett, úgy hogy ezt a legnagyobb kiállítás is csak dióhéjban tüntetheti föl.

Kezdetben a kiállítások csak egy országra és azon belől is csak a termelés bizonyos ágaira szorítkoztak. E kört azonban csakhamar áthágtá az ügy fejlődése és a kiállítások egyetemessékké, azaz a termelés minden ágára kiterjedőkké váltak. Az egyes országok korlátai is ledőltek és már az ötvenes évek elején Anglia a világ összes nemzeteit nagy versenyre hívta meg a londoni kristálypalotába. Az ipari termelés bámulatra méltó csodáit itt látták először összegyűjtve és a kép, a mely a látogatók előtt föltárult, nemcsak szokatlan volt, de emlékeztetett arra is, a mi mindinkább előtérbe lép az emberiség egyetemességére, a melynek elválasztó korlátai hovatovább ledőlnek.

A világkiállítások azonban nagyon költségesek voltak, mindig jelentékenyebbé váló anyagi áldozatot igényeltek úgy a rendező országtól mint a kiállítóktól s ennek dacára nem érték el teljesen céljukat, a mely abban állott, új piacokat nyitni a különböző foglalkozásoknak. Ezért fordult a figyelem a legujabb időben ismét az országos kiállítások felé, a melyeken kevesebb költséggel inkább lehetett úgy a termelés fejlesztésének, mint a piac kiterjesztésének érdekét biztosítani. De ezen szempontok mellett az újabb időben még egy harmadik is érvényesült, a mely szintén a kiállítások országos jellegét involválja, ez az, hogy a terjesztő elemeket a nemzeti termelés minden terén minél mélyebb rétegekre kell levinni. Ezt a célt pedig csak országos kiállításokon érhetni el.

Hazánkban valóban országos jellegű kiállítás, a mely e nevet joggal megérdemelné, még nem volt, mert sem a negyvenes években tartott országos iparkiállításokat, sem az 1865-ki mezőgazdasági kiállítást, sem a kecskeméti, szegedi vagy székesfehérvári kiállításokat nem nevezhetjük annak. Hogy ilyen létrejön, hogy az érdekelt köröknek erre irányuló óhaja a megvalósulás stádiumába lépett, az a szabadelvű párt kormányának érdeme. E kormányé nemcsak azért, mert az megszavaztatta az országgyűlés által a szükséges összegeket, de főleg azért, mert a kormány vállalta magára a kiállítás rendezésének óriási munkáját. Ezért elismerés illeti meg a kormányt, mert ezen nagyfontosságú nemzeti vállalat sikerét csak ilyen uton való rendezés által lehetett biztosítani.

Ez az oka annak, hogy a kormánynak az országos általános kiállítás rendezésére vonatkozó törvényjavaslata, a melyet az érdekeltekkel való beható tárgyalások előztek meg, úgy a képviselőházban, mint azon kívül osztatlan tetszéssel találkozott. Gróf Szechenyi Pál földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter azon szerencsében részesült, hogy benyújtott törvényjavaslata egyhangúlag fogadtatott el, annyira belátta a kiállítás szükségét minden párt. Az ország megszavazta a szükséges költségeket, a melyek úgy irányoztattak elé, hogy a kiállításra 75,000 frt fordítatik mint segély és 400,000 forint mint visszafizetendő kamatnélküli előleg. A miniszter ugyanis utalt előterjesztésében arra, hogy az újabb időben tartott or-

szágos kiállítások még anyagilag is, ez pedig csak mellékes szempont, jövedelmező vállalatoknak mutatkoztak úgy, hogy a kiállítás az államkincstárt nem fogja nagyobb mértékben igénybe venni. De még ha az államnak nagyobb áldozatokat kellene is viselni, az országos kiállítás sikere érdekében még ezen áldozatokat sem szabad sokalni, mivel azok az eredményekben sokszorosán visszatérülnek.

Ezen meggyőződéstől áthatva, gróf Széchenyi Pál földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslatot terjesztett be az országgyűléshez, a melyben fölhatalmazást kér arra, hogy 1885-ben Budapesten országos általános kiállítást rendezhessen. A törvényjavaslatot a képviselőház egyhangulag fogadta el, annyira belátta a kiállítás szükségét minden párt.

A mint a kiállításra vonatkozó, 1883. évi 12. törvényzikk kihirdettetett, a miniszter kibocsátotta az általános kiállítás országos bizottságának szervezési szabályzatát, a melynek értelmében a kiállítás ügyeinek közvetlen intézésére az államtitkár elnöklete alatt egy 62 tagból álló bizottság alakittatik, melyben képviselőkre találtak az összes érdekelt testületek, u. m. az országos ipar-egylet, az orsz. gazdasági egylet stb. és Budapest főváros közönsége. A főváros ugyanis kezdettől fogva a legnagyobb érdeklődéssel karolta föl az ügyet és nemcsak díjtalanul ajánlotta föl a szükséges területet, hanem a saját kiállításának költségein fölül még ötvenezer forintot is megszavazott a kiállítás céljaira.

Alig hogy megalakult a kiállítás országos bizottsága, kibocsátotta a kiállítás programját és a kiállítókhöz intézett fölhívást, és megalkotta a kiállítás szerveztét. E szerint a kiállítás ügyeinek intézésére az országban 14 kerületi bizottság alakittatott, a melyek a maguk részéről a szükséghez képest szerveztek helyi bizottságokat, a melyeknek föladata közvetlenül érintkezni a kiállítókkal; Budapest főváros részére külön, a kerületi bizottságokkal egyenlő hatáskörű helyi bizottság alakittatott. A kerületi bizottságokon kívül egyes szakcsoportok számára külön szakbizottságok alakittattak, mint bányászati, erdészeti, közoktatási szakbizottság, a melyeknek hatásköre lényegesen megegyezett a kerületi bizottságokéval. A kiállítókhöz intézett felhívás a kiállítandó tárgyak bejelentésének határidejét 1883. évi deczember hó 31-ig tűzte ki, a mely határidő azonban később 1884. márczius 31-ig meghosszabbított.

A kiállítás programja szerint az egész kiállítás harminczkét csoportra oszlik három pótkiállítással és több időleges kiállítással. A kiállítás egyes csoportjai a következők: 1. Mezőgazdaság és mezőgazdasági szakoktatás. 2. Kertészet és szőlészet, időleges virág-, gyümölcs-, szőlő- és zöldség-kiállítással. 3. Élő állatok, állattenyésztés és hizlalás, időleges baromfi-, juh-, hizott állat-, szarvasmarha- és sertés-, valamint ló- és ebkiállítással. 4. Állati termények a tejgazdasági termékek és élőméhék időleges kiállításával. 5. Erdészet és erdészeti szakoktatás. 6. Bányászat és kohászat. 7. Vegyészeti ipar. 8. Élelmiszerek mint iparcikkek. 9. Bor és egyéb szeszesitalok. 10. Agyag- és üvegyipar. 11. Vas és fémipar. 12. Faipar. 13. Bőripar. 14. Pa-

pirosipar. 15. Fonó- és szövőipar. 16. Ruházati ipar. 17. Butoripar és dekoráció lakberendezés. 18. Arany- és ezüstműves-czikkék, ékszerek, diszműipar és apróárúk. 19. Sokszorosító műiparágak. 20. Hangszerek. 21. Tudományos eszközök és műszerek. 22. Építési ipar. 23. Járművek. 24. Gépipar. 25. Közlekedésügy. 26. Hajózás és tengerészet. 27. Honvédelmi felszerelések. 28. Egészségügy. 29. Házi ipar, még pedig a nép-ipar minden ága és fegyenczipar. 30. Az iparoktatás. 31. Nevelés és közoktatás. 32. Képzőművészet. A csoportok ezen felsorolásából látható, hogy a kiállítás felöleli az ország termelésének minden ágát. Ezeken kívül külön kiállítást fognak még képezni a műipari régiségek és az iparos tanulók és segéd munkások munkái, valamint a külföldi tárgyak.

Az 1885-ki kiállítás ugyanis jellegénél fogva magyar országos kiállítás, melyen csak a magyar korona területén belől és az ország területén kívül magyarok által termelt és előállított czikkék állíthatók ki. Azonban az ország iparára nézve rendkívül fontos, hogy megismerkedhessék a haladottabb külföld iparának munkagépeivel és eszközeivel, a melyeknek meghonosítása az országra nézve csak jótékony lehet. Ezen szempontból kiindulva, az idevágó külföldi tárgyak is bebocsáttatnak a kiállításra és annak egy külön osztályát, a nemzetközit képezik, a melynek vezetése és rendezése egy külön bizottságra bízott.

A kiállítás országos jellegénél fogva nem szabad abból hiányozni a hazai termelés egyik ágának sem és ez az oka annak, hogy a kiállítás nagy bizottsága oly szorgos figyelemben részesíti a házi- és nép-ipart, a melyet egész teljességében itt fog először megismerni úgy a szakértő mint a nagy közönség. A vidéki szakerők igénybevételével rendezett házi ipari kiállítás bizonyára sok jó eszmének lesz a kiinduló pontja népünk foglalkozása ezen fontos ágának fejlesztésére nézve.

A kiállítókat minden kiállításon első sorban érdekli az, hogy kiállított tárgyaikért minő elismerésre tarthatnak számot. Erre nézve az országos bizottság mindjárt egyik első ülésében azon határozatot hozta, hogy a kiállítóknak csak egyféle érmet, bronzérmet fog kiosztani, az ahoz melléklendő oklevéllel pedig föl fogja említeni azon okokat, a melyek tekintetbe vételével a kiállítás bíráló bizottsága határozatát hozta.

A kiállítás előmunkálatainak befejezése után az országos bizottság hozzáfogott a kiállítás tulajdonképeni rendezéséhez, a kiállítás helyének megválasztásához és az épületekre vonatkozó előmunkálatokhoz. A kiállítás helyéül három tér volt javaslatba hozva: a régi vácsi temető, az osztrák-magyar államvasut pályaháza mellett, a pesti városliget és az Orczy-kert. A kiállítás bizottsága alapos megfontolás után a Budapest főváros által följánlott városligetet fogadta el, mint a mely legkönnyebben közelíthető meg és a legalkalmasabbnak mutatkozott minden tekintetben. Területe elég nagy arra nézve, hogy a szükséges épületek czélszerűen elhelyeztessenek és e mellett a közönségnek is nagy kényelmet nyujt.

A kiállítandó tárgyak részint a kiállítási bizottság által emelt épületekben lesznek elhelyezve, részint a nagyobb kiállítók saját pavillonjaiban, részint pedig a szabadban. A kiállítási bizottság a következő épületeket emelteti: 1. Az iparcsarnokot 12,000 négy-szögméter fölhasználható területtel. 2. A nagy mezőgazdasági csarnokot 4000 méter területtel. 3. A mezőgazdasági termények időleges kiállítására szolgáló csarnokot 700 méter területtel. 4. A mezőgazdasági gépcsarnokot 3000 méter területtel. 5. Képzőművészeti csarnokot 1100 méter területtel. 6. A hazai és külföldi munkagépek csarnokát 2000 méter területtel. 7. A közlekedésügyi csarnokot 500 méter. 8. A nevelés- és közoktatásügyi csarnokot 1200 méter. 9. A házi ipari csarnokot 300 méter területtel. 10. A borkiállítás csarnokát 300 méter területtel. 11. Az állatkiállítások számára szükséges épületeket 6655 méter területtel. Ezekon kívül pedig a szükséges igazgatósági és melléképületeket. Az egyes kiállítók nagy számban építenek kiállítandó tárgyaik számára külön épületeket, u. n. pavillonokat; ilyen pavillon eddig körülbelül 60 van bejelentve. Az építő, butor és diszitó iparosok ezenkívül saját költségükön fogják mint kiállítási tárgyat az u. n. király-pavillont építeni, mely a király elfogadására van szánva és valódi remeke lesz a müiparnak.

A kiállítók részint egyenkint, elkülönítve fogják tárgyaikat kiállítani, részint szakok és termelési helyek vagy érdekek szerint egyesülve, u. n. csoport, kollektív kiállításban. Ilyen csoportkiállítás lesz pl. a butoriparosok kiállítása, a kik többen egyesülve teljes szoba és lakásberendezéseket fognak kiállítani az u. n. interieurökben, a milyen vagy 43 lesz. Ezek kétségtelenül egyik legérdekesebb részét fogják képezni a kiállításnak és előnyösen fogják föltüntetni a hazai butoripart, mely minden tekintetben versenyezhet a külföldivel.

A kiállítás épületei közül már-már készen van az óriási impozans iparcsarnok, a mely hatalmas arányaival az egész városligetet dominálja. Ezen épület, mely kőből, vasból és üvegből épült, a kiállítás után is meg fog maradni; az által a főváros a kiállítások rendezésére alkalmas épületet nyert, a mire már szükségünk is volt, mert ennek hiányában nem lehetett eddig Budapesten nagyobb zárt területet igénylő kiállításokat rendezni. Hasonlóképen állandóan megmarad a kiállítás mücsarnoka, mely a legszebb kivitelü az összes épületek között. A kiállítás igazgatósági és jury épülete már egészen készen van és a kiállítási iroda már ott is működik. A kiállítás többi épületeivel is serényen haladnak és még a tél folyamában minden teljesen elkészül. Az építés gyors haladását nagyon megkönnyíti az osztrák államvasut vonalából a kiállítás területére vezető pálya, a melyen most az anyagokat hordják. A kiállítandó tárgyakat is ezen a vágányon fogják a kiállításra szállítani, a mi által a költséges fuvarozás elkerültetik.

A kiállításra eddig 5000-en felül jelentkeztek a kiállítók, csupán az ipari csoportokra több negyedfélezernél; ezen szám még szaporodni fog, különösen a többi csoportokban, mert a bejelentések még nincsenek végleg lezárva. A jelentkezett kiállítók nagy száma miatt

az óriási iparcsarnok szüknek bizonyult, az összes ipari tárgyak nem lesznek ott elhelyezhetők: a nagy területet igénylő osztályokat más épületekbe kell majd áttenni. A különböző, időleges állatkiállítások oly nagyok lesznek, a milyeneket eddig ritkán láttak. Magyarország szarvasmarha-, juh- és lótenyésztése egész teljességében lesz bemutatva, a mint nem volt még sehol és soha. Ipari termelésünk minden ágából a legkiválóbb cégek lesznek képviselve, úgy hogy a nagy közönség bámulva fogja láthatni, mi mindent és mily jó minőségben produkálunk, a mit eddig nagyrészt a külföldről hoztak be. Az állam iparvállalatai, forgalmi intézetei szintén szerepelnek a kiállításon, közművelődési intézeteink bemutatják működésük képét; a fővárosi hatóság külön pavillonban fogja föltüntetni a fővárosnak mint erkölcsi testületnek működését. Lesz egy nagy panorama, mely természeti nagyságban fogja föltüntetni a hazai jelesebb fürdőket és ez által jobban fog hatni azok megismerésére, mint akárminő leírás.

Az országos kiállítás oly nagyszabásu alkotás lesz, mely bizonyára a legnagyobb vonzerőt fogja gyakorolni a közönségre, mely itt rövid idő alatt oly okulást szerezhet, a mit nem pótolhat semmiféle más mód. Ezért nem is szabad a kiállítás meglátogatását senkinek sem elmulasztani, a ki csak teheti. A kiállítási bizottság kapcsolatban a különböző egyletekkel és forgalmi intézetekkel, meg is fog tenni mindent, a mi e kiállítás látogatottságának emelésére alkalmas. A kiállítás ideje alatt a fővárosban számos országos értekezletet, gazda-gyűlést, iparos-gyűlést, vándor-gyűlést fognak tartani; minden irányban mérsékelt áru külön vonatok fognak közlekedni, a melyeken olcsó áron rándulhatni a fővárosba. A vidéki látogatók elszállásolásáról kellően lesz gondoskodva, a főváros bizottsága ebben a tekintetben karöltve a kormánynyal mindent meg fog tenni, hogy az idegenek ne legyenek kitéve a kizsárolásnak.

A különböző iparegyleteknek és községi és városi képviselőtestületeknek egyet nem ajánlhatunk eléggé melegen figyelmükbe. A kiállításnak az egyik főcélja, hogy az ország iparossága megismerje saját szakmája legfejlettebb telepeinek terményeit, hogy ezáltal az ipari szakértelem és izlés országszerte terjedjen. E cél csak úgy lesz elérhető, ha a kiállítást a legszegényebb sorsu iparosok is meglátogathatják és tanulmányozhatják. Ezek azonban, különösen a vidékiek nem rendelkeznek igen sok esetben az utazásra szükséges költséggel. Ezért az említett testületek és a városok hasznos szolgálatot tennének, ha jóra való, a haladásra kész, de szegény iparosokat, főleg azonban iparossegédeket és munkásokat csekély ösztöndíjjal látnának el, hogy a kiállítást tanulmányozhassák. A külföldön hasonló alkalmakkor a jelzett testületek ezt mindenkor kötelességüknek ismerték, ez olyan áldozat, a mely sokszorosan visszatérül. Nem kételkedünk, hogy a kormány és a kiállítási bizottság szintén fog tenni ezen irányban kezdeményező lépéseket, a mik nem maradhatnak eredmény nélkül.

A kiállítás megnyitása napja, 1885. május 1-je elé nagy várakozással tekinthet az egész ország, mert nem kételkedhetni,

hogy a kiállítás teljesen sikerülni fog és eléri azt a célt, a melynek szolgálnia kell. E cél a hazai termelésnek mint egésznek föltüntetése, hogy a hazai közönség lássa mit produkálunk, hogy megismerje a legelőnyösebb bevásárlási forrásokat, hogy megtanulja a hazai ipart érdeme szerint becsülni, a külföld pedig látni fogja, hogy mit vásárolhat előnyösen nálunk, de meg fogja ismerhetni a munkás Magyarországot, a mi a leghathatósabbban fog hozzájárulni a rólunk elterjedt előítéletek eloszlásához.

Nem végeznénk teljes munkát, ha e rövid szemlében, a melynek célja volt föltüntetni az országos kiállítás jelentőségét, nem emlékeznénk meg azokról, a kik a kiállítás létesítése körül fáradoztak. A kiállítókat nem emlithetjük föl; ezeké lesz a tényleges siker, de megemlékezhetünk azon férfiakról, a kik egész munkásságukat, java erejüket szentelték majdnem két éven át ezen ügynek. Ezek dr. Matlekovics Sándor államtitkár, a kiállítási bizottság elnöke, gr. Zichy Jenő a bizottság alelnöke, dr. Schnierer Gyula a kiállítási iroda igazgatója, dr. Herich Károly osztálytanácsos, a nemzetközi osztály vezetője, Balogh Vilmos a kiállítási iroda titkára, a kiket a fővárosi és kerületi, valamint a különböző helyi bizottságok vezetői a legodaadóbban támogattak.
